

**КК РЕСПУБЛІКИ ЛИТВИ 2000 Р., КК УКРАЇНИ 2001 Р.:
АНАЛІЗ НОРМ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ В СФЕРІ
НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН**

Борис Володимирович КІНДЮК,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач
лабораторією боротьби з наркозлочинністю
Одеського державного університету
внутрішніх справ*

Актуальність теми дослідження пов'язана з тією небезпекою для суспільства, яку представляє незаконний обіг наркотичних речовин. Згідно даних статистичних звітів, кількість наркозалежних осіб за останні 10 років збільшувалася за геометричною прогресією, що ставить під загрозу національну безпеку, правопорядок та здоров'я громадян. Одночасно з цим, зростання наркоманії практично завжди супроводжує ріст загальної злочинності, кількість злочинів скоєних наркоманами, число заражених ВІА та випадків суїциду. Ці обставини спонукають науковців та представників державних органів розробляти шляхи боротьби з цим небезпечним явищем, за допомогою встановлення ефективної системи покарань та програм соціальної адаптації наркозалежних осіб. З цієї точки зору, проведення компаративного аналізу кримінального законодавства Республіки Литви (РЛ) та України є не випадковим, з причини необхідності вивчення позитивного досвіду боротьби з цим небезпечним явищем. Викладення матеріалу дослідження необхідно розпочати з розгляду причин, які вплинули на підготовку КК Республіки Литви 2000 р. та КК України 2001р. До числа загальних причин прийняття даних кодифікованих актів необхідно віднести наступні положення. По-перше, у Литві в 1992 р. була прийнята Конституція, а в Україні аналогічний процес відбувся у 1996 р. і положення цих основних законів потребували свого закріплення у кримінальному законодавстві. По-друге, виникла необхідність перегляду кримінального законодавства, яке базувалося на нормах КК Української РСР 1960 р. та КК Литовської РСР 1958 р. Це було пов'язано з необхідністю відмови від ідей соціалізму, врахування нових суспільно-політичних умов, пов'язаних з переходом до ринкових відносин, а також зміни підходів до кримінальної відповідальності. Новацією даної роботи є та обставина, що на сьогодні основна частина наукових праць, присвячених дослідженню

положень кримінального законодавства базується на описовому характері. У 2016 р. О. Л. Копиленком та Б. В. Кіндюком була запропонована методика, яка передбачає розрахунки кількості знаків в статтях, розділах, частинах нормативно-правового акту, а також оцінку нерівномірності коливань розподілення текстового матеріалу [1, с. 6]. Виходячи з цього, використання кількісних показників дає змогу на підставі цифрових значень оцінити структуру, пріоритетні напрямки правового регулювання, тобто такі, на які приходиться найбільша кількість знаків. У КК України злочинам, пов'язаним з незаконним обігом наркотичних засобів присвячений розділ XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення», який складається з 19682 зн. та двадцяти трьох статей (ст.ст. 305-327). Згідно проведених розрахунків найбільша кількість знаків в ньому – 1659 зн. чи 8,4% від загальної кількості тексту розділу, припадає на ст. 307 «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів». У КК РЛ питанням кримінальної відповідальності за злочини у цій сфері присвячена глава XXXVII «Злочини та кримінальні проступки, пов'язані з поведженням з наркотичними або психотропними, отруйними або сильнодіючими речовинами», яка складається з одинадцяти статей (ст.ст. 259-269), загальною кількістю матеріалу 6733 зн. Найбільша кількість знаків – 1189 зн. чи 17,7% приходиться на ст. 259 «Незаконне поведження з наркотичними або психотропними речовинами без мети збуту». На другому місці в українському законодавстві знаходиться ст. 305, яка присвячена питанням контрабанди наркотичних засобів, до змісту якої входить 1442 зн. чи 7,5% від загального обсягу розділу. На відміну від цього, у литовському кодексі на другому місці знаходиться ст. 260, яка посвячена незаконному поведженню з такими речовинами в особо великому розмірі, яка складається з 1094 зн. чи 16,3%. На третьому місці у КК України знаходиться ст. 313, яка присвячена питанням викрадення, привласнення, вимагання, обладнання, призначеного для виготовлення таких засобів, яка складається з 1409 зн. чи 7,0%. У литовському кодексі на третьому місці знаходиться ст. 268, яка має 752 зн. чи 10,8% від загальної кількості матеріалу у даному розділі, присвячена порушенню правил законного обігу з наркотичними речовинами (табл. 1).

Назва розділу	Загальна кіл-ть зн.	Кіл-ть статей	Загальна кіл-ть частин у статтях розділу	Термін покарання, кіл-ть статей		
				15 років	12 років	10 років
КК України						
Розділ XIII	19682	23	60	1	7	1
КК Республіки Литва						
Глава XXXVII	6733	11	22	1	1	2

Таблиця 1. Кількісні показники КК України та КК республіки Литви

Отримані результати розрахунків дають змогу зробити висновок, що обсяг розділу XIII українського кодифікованого акту перевищує кількість матеріалу у главі XXXVII литовського кодексу майже в 3 рази, а кількість

статей – більше ніж у 2 рази. Українські законодавці найбільшу увагу приділили проблемі незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, збуту цих небезпечних засобів, а литовські – питанням незаконного обігу з наркотичними речовинами. При розгляді положень кримінальних кодексів доцільно розглянути класифікацію діянь, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. Так І. О. Никифорчином, було запропоновано предметно-функціональний критерій для диференціації сукупності злочинних діянь [2, с. 12]. З урахуванням послідовності їхнього виконання, генетичного зв'язку між створенням наркотичного засобу і наступними діями з ним, діяння поділяються на такі групи. Перша – діяння, які пов'язані зі створенням, виготовленням наркотичних засобів. Друга – діяння, пов'язані із придбанням наркотичних засобів, у тому числі їх розкрадення. Третя – діяння, які являють собою ту чи іншу форму володіння наркотичними засобами – зберігання, перевозка, пересилка. Четверта – діяння, по розпорядженню наркотичними засобами – збут, продаж, передача. П'ята – діяння, які являють собою створення умов для розповсюдження наркотичних засобів – схилення до вживання, організація або держання домів для їх вживання, порушення правил поведінки. З урахуванням даної класифікації, можна провести диференціацію статей двох кодифікованих актів, на прикладі першої з цих груп. Так, у КК України до неї відносяться ст. ст. 307, 309, 310, 311, 318. У КК РЛ – ст. ст. 262, 265. З точки зору С. В. Бакаєва, такий підхід литовських законодавців є значно диференційованим та нечітко визначеним, т. я. до змісту ст.ст. 259, 260, які присвячені відповідальності за незаконним обіг таких речовин, також входить склад злочину з виготовлення та переробки таких речовин [3, с. 124]. Іншим напрямком дослідження став розгляд максимальних покарань, які передбачені нормами КК РЛ та КК України за злочин у цій сфері. У КК України максимальний термін покарання – 15 років передбачено в одній статті, термін 12 років встановлюється у сьомі статтях, термін 10 років – у одній статті, термін 8 років – у п'яти статтях, термін 7 років – у одній статті, термін 5 років – п'яти статтях та 3 роки – у трьох статтях. На відміну від цього у КК РЛ максимальний термін покарання 15 років передбачено однією статтею, термін 12 років – одна стаття, термін 10 років – дві статті, термін 4 роки – одна стаття, термін 3 роки – одна стаття, термін 2 роки – три статті. В цілому в КК України максимальний термін покарання від 10 до 15 років передбачено у дев'яти статтях з 23 даного розділу, тобто у 40% від їх загальної кількості (табл. 1). У КК РЛ такий термін покарання регламентується у чотирьох статтях з їх загальної кількості – 11, тобто у 36% випадків, що дає змогу зробити висновок про менш суворий характер литовського законодавства. Характерною рисою обох кодексів є використання штрафних санкцій як міри відповідальності за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів. Так, використання такої міри покарання у розділі XIII КК України регламентується у чотирнадцяти статтях з 23 чи 60% випадків, а у КК РЛ, передбачена у п'яти з 11 статей, тобто у 45% випадків. Інтерес викликає та обставина, що у КК України застосовуються такі міри, як конфіскація майна, яка передбачена у семи статтях та заборона займати

певні посади – у шести статтях, при цьому у КК Литви такі міри додаткового покарання відсутні. Характерною рисою обох кримінальних кодексів є наявність статей, які передбачають звільнення від кримінальної відповідальності у разі того, коли особа добровільно здала наркотичні засоби, чи сильнодіючі речовини. Різниця в підходах полягає в тому, що в українському кодексі така особа повинна вказати джерело їх придбання, або сприяти розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом, але такі умови відсутні у литовському кодексі. З точки зору юридичної техніки, викликає інтерес схема побудови двох кодифікованих актів. В якості критерію їх оцінки, було використано поділ статей на частини та підрахунки їх загальної кількості у розділі, що свідчить про ступінь складності викладення матеріалу. Так, у КК України, лише одна стаття має п'ять частин, чотири статті складаються з чотирьох частин, п'ять статей складаються з трьох частин, дві статі з однієї частини та одинадцять статей мають дві частини. Побудова КК РЛ суттєво відрізняється від КК України, з причини того, що в ньому чотири статті мають три частини, три статті – дві частини та чотири статті – одну частину. З метою порівняння вкажемо, що у розділі XIII українського кодексу на двадцять три статті приходить 60 частин, а у литовському на одинадцять статей – 22 частини (табл. 1). Тобто, КК України відрізняється більш високим рівнем складності побудови матеріалу у порівнянні з КК РЛ. Особливістю КК РЛ є та обставина, що положення стосовно відповідальності за контрабанду наркотичних та психотропних речовин не увійшли до глави XXXVII, а були зафіксовані у ст. 199 глави XXXI, в якій за такі дії передбачено відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк до 8 років. На відміну від цього відповідальність за даний злочин у КК України передбачено ст. 305, яка входить до розділу XIII, в якому встановлюється відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів та встановлюється санкція за такі дії. Так, контрабанда наркотичних засобів карається позбавленням волі на строк до 8 років, а у випадку таких дій, коли предметом контрабанди були такі речовини в особо великих розмірах санкція передбачає позбавлення волі на строк від 8 до 12 років, з їх конфіскацією та з конфіскацією майна. З авторської точки зору, такий підхід литовських законодавців, пов'язаний з тією обставиною, що у КК Литовської РСР 1958 р. відповідальність за злочини, пов'язані з контрабандою, увійшли до ст. 73, а відповідальність за злочини, з незаконного виготовлення або збуту наркотичних засобів до ст. 209, які знаходилися у різних розділах кодифікованого акту.

Список використаних джерел:

1. Копиленко О. А., Кіндюк Б. В. Теоретичні засади використання кількісних показників у дослідженнях пам'яток права. *Юридична Україна*. 2016. – № 7–8. – С. 4–12.
2. Никифорчин І. О. Кримінальна відповідальність за незаконний оборот наркотичних засобів : автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків. 1994. 20 с.
3. Бакаев С. В. Дифференциация уголовной ответственности за незаконный оборот прекурсоров наркотических средств или психотропных веществ в зарубежном законодательстве. *Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки*. 2017. № 3. С. 122-125.